

751: počátek středověku?

I. Mezníky a otázky.

- 1. Tradiční koncepty.*
- 2. Proč 751?*

Cíle dvouhodinovky: náplň předmětu; referáty.

II. Počátky francké říše. Chlodvík I.

1. *Vznik a formování francké říše.*

2. *Boje se sousedními „barbary“.* Chlodvík a jeho synové.

Cíl druhé dvouhodinovky: Položení mocenských základů francké říše a základy její moci.

Literatura a prameny.

Prameny: *Cassiodori Senatoris Variarum*. MGH AA 12. Ed. **T. Mommsen**. Berlin 1894.

Epistolae Merovingici et Karolini aevi 1. MGH EE 3. Ed. **W. Gundlach-E. Dümmler**. Hannover 1892.

Gregorii Turonensis Libri Historiarum X. MGH SRM 1. 1. Edd. **B. Krusch - W. Levison**. Hannover 1937-1951.

Vita Caesarii episcopi Arelatensis libri duo. MGH SRM 3. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1896, s. 433-501.

Vita Remigii episcopi Remensis auctore Hinckmaro. MGH SRM 3. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1896, s. 239-349.

Literatura: **Bednaříková, J.:** *Audofleda, Theodorich der Große und Chlodwig*. SPFFBU N1, 1996, s. 87-103.

Beissel, F.: *Theudebertus magnus rex Francorum*. Persönlichkeit und Welt. Idstein 1993.

Breukelaar, A. H. B.: *Historiography and Episcopal Authority in Sixth-Century Gaul*. The Histories of Gregory of Tours interpreted in their historical Context. Göttingen 1994.

Die Alamannen. Hrsg. von **K. Fuchs-M. Kempa-R. Redies-B. Theune-Großkopf-A. Wais**. Stuttgart 1998³.

Die Franken. Wegbereiter Europas. Hrsg. Von **A. Wiczorek-P. Périn-K. von Welck-W. Menghin**. Mainz 1996.

Dierkens, A.: *Die Taufe Chlodwigs*. In: *Die Franken. Wegbereiter Europas*, s. 183-191.

Ewig, E.: *Die Merowinger und das Frankenreich*. Stuttgart 1988.

Ewig, E.: *Spätantike und fränkische Gallien*. Gesamellte Schriften (1952-1973) (= Beihefte der Francia 3/1-2). Hrsg. von **H. Atsma**. München 1976-1979.

Geary, P. J.: *Before France and Germany: the creation and transformation of the Merovingian World*. Oxford 1988.

Goffart, W.: *The Narrators of Barbarian History (A. D. 550-800)*. Jordanes, Gregory of Tours and Paul the Deacon. Princeton 1988.

Heinzelmann, M.: *Gregor von Tours (538-594)*. Zehn Bücher Geschichte. Historiographie und Gesellschaftskonzept im 6. Jahrhundert. Darmstadt 1994.

James, E.: *Frankové*. Praha 1997.

Rouché, M.: *Clovis*. Paris 1996.

Wood, I. N.: *Gregory of Tours and Clovis*. *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 63, 1985, s. 249-

Wood, I. N.: *The Merovingian Kingdoms 450-751*. London-New York 1994.

Zöllner, E.: *Geschichte der Franken bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts*. München 1970.

Ukázky:

Greg. Tur. II. 30, s. 75-76: „Regina vero non cessabat praedicare, ut Deum verum cognosceret et idola neglegerit. Sed nullo modo ad haec credenda poterat commoveri, donec tandem aliquando bellum contra Alamannos commoveretur, in quo compulsus est confiteri necessitate, quod prius voluntate negaverat. Factum est autem, ut confligente utroque exercitu vehementer caederentur, atque exercitus Chlodovechi valde ad internitionem ruere coepit. Quod ille videns, elevatis ad caelum oculis, conpunctus corde, commotus in lacrimis, ait: 'Iesu Christi, quem Chrochildis praedicat esse filium Dei vivi, qui dare auxilium laborantibus victuriamque in te sperantibus tribuere diceris, tuae opis gloriam devotus efflagito, ut, si mihi victuriam super hos hostes indulseris et expertus fuero illam virtutem, quam de te populus tuo nomine dicatus probasse se praedicat, credam tibi et in nomine tuo baptizer. Invocavi enim deos meos, sed, ut experior, elongati sunt ab auxilio meo; unde credo, eos nullius esse potestatis praeditos, qui sibi oboedientibus non occurrunt. Te nunc invoco, tibi credere desidero, tantum ut eruar ab adversariis meis'. Cumque haec diceret, Alamanni terga vertentes, in fugam labi coeperunt. Cumque regem suum cernirent interemptum, Chlodovechi se ditionibus subdunt, dicentes: 'Ne amplius, quaesumus, pereat populus, iam tui sumus'. Ad ille, prohibito bello, cohortato populo cum pace regressus, narravit reginae, qualiter per invocationem nominis Christi victuriam meruit obtinere. [Actum anno 15. regni sui.]“

Greg. Tur. II. 37, s. 87: „Multasque et alias virtutes operatus est, quas si quis diligenter inquireret, librum Vitae illius legens cuncta repperiet. [Anno 25. Chlodovechi.] Interea Chlodovechus rex cum Alarico rege Gothorum in campo Vogladense decimo ab urbe Pictava miliario convenit, et confligentibus his eminus, resistunt comminus illi. Cumque secundum consuetudinem Gothi terga vertissent, ipse rex Chlodovechus victuriam, Domino adiuvante, obtinuit. Habebat autem in adiutorium suum filium Sygiberthi Claudi nomen Chlodericum. Hic Sygiberthus pugnans contra Alamannos apud Tulbiacensim oppidum percussus in genuculum claudicabat. ...“

Cass. Variarum II, c. 41, s. 73: „LUDUIN REGI FRANCORUM THEODERICUS REX. Gloriosa quidem vestrae virtutis affinitate gratulamur, quod gentem Francorum prisca aetate residem feliciter in nova proelia concitastis et Alamannicos populos caesis fortioribus inclinatos victricis dextera subdidistis. sed quoniam semper in auctoribus perfidiae resecabilis videtur excessus nec primariorum plectibilis culpa omnium debet esse vindicta, motus vestros in fessas reliquias temperate, quia iure gratiae merentur evadere, quos ad parentum vestrorum defensionem respicitis confugisse. estote illis remissi, qui nostris finibus celantur exterriti. Memorabilis triumphus est Alamannum acerrimum sic expavisse, ut tibi eum cogas de vitae munere supplicare. sufficiat illum regem cum gentis cecidisse superbia: sufficiat innumerabilem nationem partim ferro, partim servitio subiugatam. nam si cum reliquis confligis, adhuc cunctos superasse non crederis. accipe in talibus causis frequenter expertum: illa mihi feliciter bella provenerunt, quae moderato fine peracta sunt. is enim vincit assidue qui novit omnia temperare, dum iucunda prosperitas illis potius blanditur, qui austeritate nimia non rigescunt. cede itaque suaviter genio nostro, quod sibi gentilitas communi remittere consuevit exemplo. sic enim fit, ut et meis petitionibus satisfacisse videamini nec sitis solliciti ex illa parte, quam ad nos cognoscitis pertinere. Quocirca salutantes honore et affectione, qua dignum est, illum et illum legatos nostros ad excellentiam vestram consueta caritate direximus, per quos et sospitatis vestrae indicium et speratae petitionis consequamur effectum. quaedam vero, quae ad nos pro vestris utilitatibus pervenerunt, per harum portitores verbo vobis insinuanda commisimus, ut cautiores effecti optata possitis victoria constanter expleri. vestra siquidem salus nostra gloria est et totiens regnum Italiae proficere iudicamus, quotiens de vobis laeta cognoscimus. Citharoedum etiam arte sua doctum pariter destinavimus expetitur, qui ore manibusque consona voce cantando gloriam vestrae potestatis oblectet: quem ideo fore credimus gratum, quia vos eum iudicastis magnopere dirigendum.“

Ibidem, III, s. 74: „Alarico regi VVisigotharum Theodericus rex. II. Gundibado regi Burgundionum Theodericus rex. III. Epistula uniformis talis ad Erulorum regem: ad Guarnorum regem: ad Thoringorum regem Theodericus rex. IIII. Luduin regi Francorum Theodericus rex.“

III. *Renovatio provinciae* nebo zformování nového státu?

1. *Podíl Franků na vládě*. Ovládnutí Franků Chlodvíkovou rodinou.
2. *Senátorská aristokracie a její podíl na moci*.
3. Základní „struktury“.
4. *Kontinuita, či diskontinuita aneb Chlodvíkův křest a Chlodvíkův konzulát*.

Cíle třetí dvouhodinovy: přiblížení základních rysů francké říše; společenská struktura; římské a „germánské“ dědictví.

Prameny a literatura.

Prameny: *Concilia aevi Merovingici*. MGH LL Concilia 1. Ed. **F. Maassen**. Hannover 1893.
Diplomata, chartae, epistolae, leges aliquae instrumenta ad res gallofrancicas spectantia 1-2. Ed. **J.-M. Pardessus**. Paris 1843-1849.
Epistulae Merovingici et Carolini aevi I. MGH EE 3. Edd. **W. Gundlach-E. Dümmler**. Hannover 1892.
Lex Baiwariorum. MGH LL nationum germanicarum 5. 2. Ed. **E. von Schwind**. Hannover 1926.
Lex Ribvaria. MGH LL nationum Germanicarum 3. 2. Edd. **F. Beyerle-R. Buchner**. Hannover 1954.
Pactus legis Salicae. MGH LL nationum germanicarum 4. 1. Ed. **K.-A. Eckhardt**. Hannover 1962.
Vita Remigii auctore Hinckmaro. MGH SRM 3. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1896, s. 239-349.

Literatura: **Ament, H.:** *Franken und Romanen im Merowingerreich als Forschungsproblem*. Bonner Jahrbücher 178, 1978, s. 377-
Anton, H. H.: *Verfassungsgeschichte Kontinuität und Wandlungen von der Spätantike zum hohen Mittelalter: das Beispiel Trier*. Francia 14, 1986, s. 1-
Böhme, H. W.: *Adelsgräber im Frankenreich. Archäologische Zeugnisse zur Herausbildung einer Herrschicht unter den merowingischen Könige*. Jahrbuch der Römisch-germanisches Zentralmuseum 40, 1993, s. 397-
Brunner, H.: *Deutsche Rechtsgeschichte I*. Leipzig 1906.
Classen, P.: *Vom Kaiserreskript zur Königsurkunde*. Diplomatische Studien zum römisch-germanischen Kontinuitätsproblem 1-2. AfD 1, 1955, s. 1-87 a AfD 2, 1956, s. 1-114.
Claude, D.: *Untersuchungen zur frühfränkischen Comitatus*. ZRG GA 81, 1964, s. 59-
Debus, K.-H.: *Untersuchungen zu merowingischen Urkunden und Briefen*. Untersuchungen und Texte. AfD 13, 1967, s. 1- a 14, 1968, s. 1-
Ewig, E.: *Die Merowinger und das Imperium* (= Rheinisch-Westfäl. AdW. Vorträge G 261). Düsseldorf 1983.
Goffart, W.: *Barbarians and Romans A. D. 418-584*. The techniques of Accomodation. Princeton 1980.
McCormick, M.: *Clovis at Tours, Byzantine Public Ritual and the Origins of Medieval Ruler Symbolism*. In: *Das Reich und die Barbaren*. Edd. **K. Chrysos-A. Schwarcz**. Wien-Köln 1989, s. 155-
Schneider, R.: *Königswahl und Königserhebung*. Untersuchungen zur Herrschaftsnachfolge bei den Langobarden und Merowingern (= Monographien zur Geschichte des Mittelalters 3). Stuttgart 1972.

Wolf, G.: *Fränkisch-byzantinische Gesandtschaften vom 5. bis 8. Jahrhundert und die Rolle des Papsttums im 8. Jahrhundert.* AfD 37, 19991, s. 1-.

Wolfram, H.: *Intitulatio I. Lateinische Königs- und Fürstentitel bis zum Ende des achten Jahrhunderts (= MIÖG Erg. Bd. 21).* Wien-Köln-Graz 1967.

Ukázky:

Gregorius Tur. II. 27, s. 72-73: „*Dehinc adveniēns Sexonas, cunctum onus praedae in medio positum, ait rex: 'Rogo vos, o fortissimi proeliatōres, ut saltim mihi vas istud' - hoc enim de urceo supra memorato dicebat, - 'extra partem concidere non abnuatis'. Haec regi dicente, illi quorum erat mens sanior aiunt: 'Omnia, gloriose rex, quae cernimus, tua sunt, sed et nos ipsi tuo sumus dominio subiugati. Nunc quod tibi bene placitum viditur facito; nullus enim potestati tuae resistere valet'. Cum haec ita dixissent, unus levis, invidus ac facilis, cum voce magna elevatam bipennem urceo inpulit, dicens: 'Nihil hinc accipies, nisi quae tibi sors vera largitur'. Ad haec obstupefactis omnibus, rex iniuriam suam patientiae lenitate coercuit, acceptumque urceum nuntio ecclesiastico reddidit, servans abditum sub pectore vulnus. Transacto vero anno, iussit omnem cum armorum apparatu advenire falangam, ostensuram in campo Marcio horum armorum nitorem. Verum ubi cunctus circuire diliberat, venit ad urcei percussorem; cui ait: 'Nullus tam inculta ut tu detulit arma; nam neque tibi hasta neque gladius neque securis est utilis'. Et adpraehensam securem eius terrae deiecit. At ille cum paulolum inclinatus fuisset ad collegendum, rex, elevatis manibus, securem suam capite eius defixit. 'Sic', inquit, 'tu Sexonas in urceo illo fecisti'.“*

Greg. Tur. II. 38, s. 88-89: „*Igitur ab Anastasio imperatore codecillos de consolato accepit, et in basilica beati Martini tunica blattea indutus et clamide, inponens vertice diademam. Tunc ascenso equite, aurum argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii et ecclesiam civitatis est, praesentibus populis manu propria spargens, voluntate benignissima erogavit, et ab ea die tamquam consul aut augustus est vocitatus. Egressus autem a Turonus Parisius venit ibique cathedram regni constituit. Ibi et Theudericus ad eum venit.“*

Greg. Tur. II. 40, s. 89-91: „*Cum autem Chlodovechus rex apud Parisius moraretur, misit clam ad filium Sigyberthi, dicens: 'Ecce! pater tuus senuit et pede dibile claudicat. Si illi', inquit, 'moretur, recte tibi cum amicitia nostra regnum illius reddebatur'. Qua ille cupiditate seductus, patrem molitur occidere. Cumque ille egressus de Colonia civitate, transacto Rheno, per Buconiam silvam ambulare disponeret, meridae in tenturia sua obdormiens, inmissis super eum filius percussoribus eum ibidem interfecit, tamquam regnum illius possessurus. Sed iudicio Dei in foveam, quam patri hostiliter fodit, incessit. Misit igitur nuntius ad Chlodovechum regem de patris obito nuntiantes atque dicentes: 'Pater meus mortuos est, et ego thesaurus cum regnum eius paenes me habeo. Dirige tuos ad me, et ea quae tibi de thesauris illius placent bona voluntate transmittam'. Et illi: 'Gratias', inquit, 'tuae voluntate ago et rogo, ut venientibus nostris patefacias, cuncta ipse deinceps possessurus'. Quibus venientibus iste patris thesauros pandit. Qui dum diversa respicerent, ait: 'In hanc arcellolam solitus erat pater meus numismata auri congerere'. - 'Inmitte', inquiunt illi, 'manum tuam usque ad fundum et cuncta reppereas'. Quod cum fecisset et esset valde declinatus, unus elevata manu bipennem cerebrum eius inlisisit, et sic quae in patre egerat indignus incurrit. Quod audiens Chlodovechus, quod scilicet interfectus esset Sygibertus vel filius eius, in eodem loco adveniēns, convocavit omnem populum illum, dicens: 'Audite, quid contingerit. Dum ego', inquit, 'per Scaldem fluvium navigarem, Chlodericus, filius parentis mei, patrem suum insequabatur, verbo ferens, quod ego eum interficere vellim. Cumque ille per Buconiam silvam fugiret, inmissis super eum latruncolis, morti tradidit et occidit. Ipse quoque dum thesaurus eius aperit, a nescio quo percussus interiit. Sed in his ego nequaquam conscius sum. Nec enim possum sanguinem parentum meorum effundere, quod fieri nefas est. Sed quia haec evenerunt, consilio vobis praebeo, si videtur acceptum: convertimini ad me, ut sub meam sitis defensionem'. At ille ista audientes, plaudentes tam parvis quam vocibus, eum clypeo evectum super se regem constituunt. Regnumque Sigyberthi acceptum cum thesauris, ipsos quoque suae ditioni adscivit. Prosternebat enim cotidie Deus hostes eius sub manu ipsius et augebat regnum eius, eo quod ambularet recto corde coram eo et faceret quae placita erant in oculis eius.“*

Greg. Tur. II. 42, s. 93: „*Interfectisque et aliis multis regibus vel parentibus suis primis, de quibus zelum habebat, ne ei regnum auferrent, regnum suum per totas Gallias dilatavit. Tamen, congregatis suis quadam vice, dixisse fertur de parentibus, quos ipse perdiderat: 'Vae mihi, qui tamquam peregrinus inter extraneus remansi et non habeo de parentibus, qui mihi, si venerit adversitas, possit aliquid adiuuare'.*“

Pactus legis Salicae XIII De raptu ingenuorum uel mulierum § 7, s. 61: „*Si uero puer regius <fuerit> uel letus <qui> ingenuam feminam traxerit, de uita componat.*“

Pactus legis Salicae XIV De superuenientes uel expoliatoribus § 4, s. 65-66: „*Si quis hominem, qui <alicubi> migrare noluerit et de rege habuerit praeceptum et <sibi> abundauit in mallo publico, et aliquis contra ordinationem regis <ei> testare aut adsallire praesumpserit, mallobergo alachtaco sunt, VIIIIM denarios qui faciunt solidis CC culpabilis iudicetur.*“

Pactus legis Salicae XXIV De homicidiis parulorum <et mulierum> § 2, s. 89: „*Si quis [uero] puerum crinitum [ingenuum] sine consilio parentum <suorum> totunderit, [qui fuerit adprobatum, mallobergo uerdade], MDCCC denarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.*“

Pactus legis Salicae XLI De homicidiis ingenuorum, s. 154-161:

§ 8, s. 157: „*Romanus, conuiua regis*“ 300 sol.

§ 9, s. 157: „*Romanus homo possessor <et conuiua regis non fuerit>*“ 100 sol.

§ 10, s. 157: „*Romanus tributarius*“ 62 sol.

§ 15, s. 160: „*[Puella ingenua, antequam infantes habere non possit]*“ 200 sol.

§ 16, s. 161: „*<Mulier ingenua, postquam ceperit nutrire>*“ 600 sol.

§ 17, s. 161: „*<Post media uero etate et postquam infantes non potest habere>*“ 200 sol.

§ 18, s. 161: „*<Puer crinitus>*“ 600 sol.

§ 19, s. 161: „*<Femina grauis>*“ 600 sol.

§ 20, s. 161: „*infans in (u)tero matris*“ 100 sol.

Pactus legis Salicae LI. De grafione <iniuste> ad res alienas tollendas inuitauerit, s. 196-197: § 1, s. 196: Neoprávněná žaloba = pokuta 200 sol.

§ 3, s. 197: „*Si uero grafio inuitatus [ad alterius causam] supra legem aut debitum <iustum> aliquid amplius toller praesumpserit, aut se redemat aut de uita componat.*“

Pactus legis salicae LIV. De grafione occiso, s. 203-204: § 1 Původem svobodný 600 sol.

§ 2 „*sacebaro aut grafio ..., qui puer regis fuerit*“ 300 sol.

Lex Ribvaria. Cap. 54 (53) [De eo qui grafionem interficerit], s. 103: „*1. Si quis iudicem fiscalem, quem comitem vocant, interficeret, ter duceños solidos multetur.*“

„*2. Quod si regis puer uel ex tabulario ad eum gradum ascenderit, sexies quinquagenos solidos multetur.*“

Lex Ribvaria. Cap. 59 [De testamentis regum], s. 106-107: „*1. Si autem infra testamentum regis aliquid invaserit, aut cum sex iuret, quod infra terminationem testamenti nihil inuasisset, aut cum sexaginta solidos multetur.*“

Lex Ribvaria. Cap. 72 [De eo qui regis infidelis extitit], s. 123: „*1. Si quis homo regis infidelis extiterit, de uita componat, et omnes res suas fisco censeantur ...*“

IV. Poslední vládcí. Chlotachar II. a Dagobert I.

1. *Neustrie, Austrasie, Burgundie*. Od údělů k „zemím“.
2. *Paříž 614*. Velmoži a král.
3. *Splendor regis*. „*Gloriosissimus rex Francorum*“ sive „*vicarius s. Dionisii*“ sive „*rex crinitus*“?

Cíle čtvrté dvouhodinovky: proměna hybridu v samostatnou entitu.

Prameny a literatura.

Prameny: *Capitularia regum Francorum I*. MGH LL II. 1. Ed. **A. Boretius**. Hannover 1883.
Diplomata regum Francorum e stirpe Merovingica. MGH DD. Edd. **C. Brühl - T. Kölzer**. Hannover 2001.
Fredegarii Scholastici Chronicarum libri IV. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 1-168.
Gesta Dagoberti I. regis Francorum. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 396-425.
Pauli Diaconi Historia Langobardorum. MGH SRL 1. Ed. **G. Waitz**. Hannover 1878, s. 12-187.
Vita Balthildis. Recensio A. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 457-508.

Literatura: **Brühl, C.:** *Das merowingische Königtum im Spiegel seiner Urkunden*. In: *La Neustrie: Les Pays au Nord de la Loire de 650 à 850*. Colloque historique international (= Francia Beihefte 16/1). Éd. **H. Atsma**. Sigmaringen 1989, s. 523-
Irsigler, F.: *Untersuchungen zur Geschichte des frühfränkischen Adels* (= Rheinisches Archiv 70). Bonn 1969.
Jahn, J.: *Ducatus Baiuvariorum*. Das bayerische Herzogtum der Agilofinger (= Monographien zur Geschichte des Mittelalters 35). Stuttgart 1991.
Jarnut, J.: *Beiträge zur fränkisch-bayerischen-langobardischen Beziehungen im 7. und 8. Jahrhundert*. ZfBLG 39, 1976, s. 331-
Kaufmann, E.: *Über das Scheren abgesetzter Merowingerkönige*. ZRG GA 72, 1955, s. 177-185.
Picard, J. C.: *L'Austrasie: entité politique ou politique?* Lorraine 1988, s. 13-
Rouche, M.: *L'Aquitaine des Wisigoths aux Arabes (418-781), naissance d'une region*. Paris 1974.
Semmler, J.: *Saint-Denis: Von der bischöflichen Coemerialbasilika zur königlichen Benediktinerabtei*. In: *La Neustrie: Les pays au Nord de la Loire de 650 à 850*. Colloque historique international 2 (= Beihefte der Francia 16/2). Éd. **H. Atsma**. Sigmaringen 1989, s. 75-
Werner, K. F.: *Les principautés périphériques dans le monde franque du VIIe siècle*. Settimane di Studi del Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo 20. Spoleto 1972, s. 483-
Wolfram, H.: *Intitulatio I*. Lateinische Königs- und Fürstentitel bis zum Ende des achten Jahrhunderts (= MIÖG Erg. Bd. 21). Wien-Köln-Graz 1967.

Ukázky:

Vita Balthildis. Cap. 5, s. 487: „*Quid plura? Deo iubente, rex Chlodoveus, vir eius, migravit de corpore; relictaque sobole filiorum cum matre, suscepit ilico post eum filius eius Chlotharius quondam Francorum regnum, tunc etenim precellentibus principibus Chrodoberhto episcopo Parisiaco et domno Audoeno seu et Ebroino maiore domus cum reliquis senioribus vel ceteris quam pluribus, et regno quidem Francorum in pace consistenti. Tunc etenim nuper et Austrasii pacifico ordine, ordinante domna Balthilde, per consilium quidem seniorum receperunt Childericum, filium eius, in regem Austri; Burgundiones vero et Franci facti sunt uniti.*“

Gesta Dagoberti. Cap. 3, s. 401-402: „*In eo sane vico temporibus Domiciani, qui secundus ab Nerone in christianos arma corripuit, primum memoratae urbis episcopum beatissimum Dyonisium cumque eo Rusticum et Eleutherium, quorum alter presbiter, alter diaconus erat, pro Christi nomine in prospectu ipsius civitatis interemptos quaedam materfamilias vocabulo Catulla, a qua et vico deductum nomen dicunt, quia palam non audebat, clam sepulturae mandavit. Signavit tamen locum, ut rei geste iunioribus constaret notitia. Sic incomparabilis thesaurus diu latuit, nec preter famam locus ille quicquam habebat conspicuum. Et quamvis quaedam inibi ab anterioribus regibus propter assidua, quae ibidem agebantur miracula, conlata fuissent, tamen, quia locus ipse eo tempore sub potestate Parisiaci antistitis constitutus erat, et cui vellet clericorum eum iure beneficii tradebat, illeque, cui concedebatur, non honestatem loci, sed terrenum lucrum, quemadmodum in quibusdam locis hodieque cernitur, sibi inde in proprios usus accumulari videbatur: ob hoc, ut diximus, locus ille nimium neglegebatur. Vilis quippe tantum aedicula, quam, ut ferebatur, beata Genovefa super sanctos martyres devotae construxerat, tantorum martyrum corpora ambiebat, quoad, sicut in processu expediam, profuturum orbi eorum nomen enituit, et, procurante Deo, ad singularem excellentiam locus, qui tam magnis, tam certis, tam denique antiquis illustrabatur, quamvis occulte, patronis, propectus est.*“

Liber Historiae Francorum. Cap. 44, s. 316: „*Eo tempore Chlodoveus brachium beati Dionisii martyris abscidit, instigante diabulo. Per id tempus concidit regnum Francorum casibus pestiferis. Fuit autem ipse Chlodoveus omne spurcicia deditus, fornicarius et inlusor feminarum, gulae et ebrietate contentus. Huius mortem et finem nihil dignum historia recolit.*“

Greg. Tur. III. 18, s. 117-119: „*Dum autem Chrodigildis regina Parisius moraretur, videns Childeberthus, quod mater sua filius Chlodomeris, quos supra memoravimus, unico affectu diligeret, invidia ductus ac metuens, ne favente regine admitterentur in regno, misit clam ad fratrem suum Chlothacharium regem, dicens: 'Mater nostra filius fratris nostri secum retinet et vult eos regno donari; debes velociter adesse Parisius, et habito communi consilio, pertractare oportet, quid de his fieri debeat, utrum incisa caesariae ut reliqua plebs habeantur, an certe his interfectis regnum germani nostri inter nosmet ipsos aequalitate habita dividatur'. De quibus ille verbis valde gavisus, Parisius venit. Iactaverat enim Childebertus verbum in populo, ob hoc hos coniungi regis, quasi parvolus illos elevaturus in regno. Coniuncti autem miserunt ad reginam, quae tunc in ipsa urbe morabatur, dicentes: 'Dirige parvolus ad nos, ut sublimentur in regno'. Ad illa gavisus, nesciens dolum illorum, dato pueris esu putuque, direxit eos, dicens: 'Non me puto amisisse filium, si vos videam in eius regno substitui'. Qui abeuntes, adpraehensi sunt statim, ac separati a pueris et nutritoribus suis, custodiebantur utrique, seorsum pueri et seorsum hi parvoli. Tunc Childeberthus atque Chlothacharius miserunt Archadium, cui supra meminimus, ad reginam cum forcipe evaginatoque gladio. Qui veniens, ostendit reginae utraque, dicens: 'Voluntatem tuam, o gloriosissima regina, fili tui domini nostri expetunt, quid de pueris agendum censeas, utrum incisus crinibus eos vivere iubeas, an utrumque iugulare'. At illa exterrita nuntio et nimium felle commota, praecipue cum gladium cerneret evaginatum ac forcipem, amaritudinem praeventa, ignorans in ipso dolore quid diceret, ait simpliciter: 'Satius mihi enim est, si ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre quam tonsus'. At ille parum admirans dolorem eius, nec scrutans, quid deinceps plenius pertractaret, venit celeriter, nuntians ac dicens: 'Favente regina opus coeptum perficite; ipsa enim vult explere consilium*

vestrum'. Nec mora, adpraehensum Chlothacharius puerum seniore brachium elesit in terra, defixumque cultrum in ascella, crudiliter interfecit. Quo vociferante, frater eius ad pedes Childeberthi prosternitur, adpraehensaque eius genua, agebat cum lacrimis: 'Succurre, piissime pater, ne et ego peream sicut frater meus'. Tunc Childeberthus, lacrimis respersa facie, ait: 'Rogo, dulcissime frater, ut huius mihi vitam tua largitate concedas, et quae iusseris pro eius animam conferam, tantum ne interficiatur'. At ille convitiis actum ait: 'Aut eiece eum a te, aut certe pro eo morieris. Tu', inquit, 'es incestatur huius causae, et tam velociter de fide risillis?' Haec ille audiens, repulsum a se puerum proiecit ad eum; ipse vero excipiens, transfixum cultro in latere, sicut fratrem prius fecerat, iugulavit; deinde pueros cum nutriciis peremerunt. Quibus interfectis, Chlothacharius, ascensis equitibus, abscessit, parvi pendens de interfectione nepotum; sed et Childeberthus in suburbana concessit.'"

V. Počátky majordomátu.

1. Majordomové 6. století.

2. Pippinovci a Arnulfovci. Počátky rodů.

Cíle čtvrté dvouhodinovky: přesun moci od krále k velmožům; zároveň trvající význam dvora v posunuté rovině; počátky rodů.

Prameny a literatura.

Prameny: *Fredegarii Scholastici chronicarum libri IV*. SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 1-168.

Gesta Dagobert I. regis Francorum. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 396-425.

Vita Arnulfi episcopi Mettensis. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 432-446.

Vita Germani abbatis Grandivalensis auctore Boboleno presbytero. MGH SRM 5. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1910, s. 25-40.

Vita sanctae Geretrudis. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 447-464.

Literatura: **Bonell, H. E.**: *Die Anfänge des karolingischen Hauses*. Berlin 1866.

Hlawitschka, E.: *Die Vorfahren Karls des Großen*. In: *Karl der Große I. Lebenswerk und Nachleben*. Hrsg. von **H. Beumann**. Düsseldorf 1967³, s. 51-82.

Hlawitschka, E.: *Studien zur Genealogie und Geschichte der Merowinger und frühen Karolinger*. In: *Rheinische Vierteljahresblätter* 43, 1979, s. 81-95.

Riché, P.: *Les Carolingiens. Une famille qui fit l'Europe*. Paris 1983.

Schieffer, R.: *Die Karolinger*. Stuttgart 1992.

Ukázky: **Fredegar** IV. 40, s. 140: „*Chlotharius factione Arnulfo et Pippino vel ceteris proceribus Auster ingreditur ...*“

Fredegar IV. 58, s. 150: + Arnulfa - na Pippinovu radu jeho nástupcem v úřadu král. rádce Kunibert kolínský.

Vita sanctae Geretrudis. Cap. 1, s. 454-455: „*Igitur cum esset in domo parentum sancta Dei puella Geretrudis, secus pedes beatae memoriae genetricis suae Ittane die noctuque verbo et sapientia Deo cara, hominibus amata super suas coetaneas crescebat. Primum electionis sibi in Christi servitio initium fuit, sicut per iustum et veracem hominem conperi, qui praesens aderat. Dum Pippinus, genitor suus, regem Dagobertum domui suae ad nobilem prandium invitasset, adveniens ibidem unus pestifer homo, filius ducis Austrasiorum, qui a rege et a parentibus puellae postulasset, ut sibi ipsa puella in matrimonium fuisset promissa secundum morem saeculi propter terrenam ambitionem et mutuam amicitiam. Placuit regi, et patri puellae suasit, ut in sua praesentia illa cum matre sua fuisset evocata. Illis autem ignorantibus, propter quam causam rex vocaret infantem, interrogata inter epulas a rege, si illum puerum auro fabricatum, siricis indutum voluisset habere sponsum, at illa quasi furore repleta, respuit illum cum iuramento et dixit, nec illum nec alium terrenum nisi Christum dominum volebat habere sponsum, ita ut ipse rex et proceres eius valde mirarentur super his, quae a parva puella Dei iussione dicta erant. Ille vero puer recessit confusus, iracundia plenus. Sancta puella ad suam convertit genetricem, et ex illa die parentes eius cognoverunt, a quali Regi amata fuerat.*“

Vita sanctae Geretrudis. Cap. 2, s. 456: „*Materfamilias Itta filiam suam Dei electam Geretradem sacerdotibus Domini tradidit ad accipiendum sacrum velamen cum consodalibus suis et sancto regi*

coenobitarum, Christo ordinante, praeesse constituit; nam morum continentiam, mentes sobrietatem, verborum moderationem senilem antecessit aetatem.“

Vita Germani. Cap. 4, s. 34-35: *„Ille vero ut erat audax, confidens in Domino, omnia sua distribuens dedit pauperibus iuxta euangelii vocem, assumptisque secum tribus pueris comitantibus cum eo, beatum Arnulfum episcopum expetiit, qui in illis diebus in heremo, cuius vocabulum est Horembergo, vitam sanctam degens fore studuit. At vero beatus Arnulfus cernens eum, ovans animo, gratias agens omnium conditori, excoepit laetus et hilaris et comae capitis totondit crines et apud se aliquandiu teneri fecit, imitans vitam et mores hominis Dei.*“

Vita Arnulfi. Cap. 3, s. 433: *„Post haec autem laudabilis indolis plenus gratia Dei, iam tempus advenit, ut litterarum studiis imbuendus daretur. Mox itaque traditus praeceptori, inter ceteros contubernales suos sagax ingenii et memoriae capax, amabilis fulsit eratque, Christo in se habitante, cunctis subditus, sed fide et caritate celsior omnibus. Cumque iam bene edoctus ad roboratam pervenisset aetatem, Gundulfo subregulo seu etiam rectori palatii vel consiliario regis exercitandus in bonis actibus traditur. Hunc ille cum accepisset, per multa deinceps experimenta probatum iamque Teutberti regis ministerio dignum aptavit.*“

Vita Arnulfi. Cap. 4, s. 433: *„Nam virtutem belligerandi seu potentiam illius deinceps in armis quis enarrare queat, praesertim cum saepe phalangas adversarum gentium suo abigisset mucrone? Quapropter effectus est Christo presolem omnium primus, qui dudum pene cunctorum ultimus videbatur, ita ut sex provinciae, quas ex tunc et nunc totidem agunt domestici, sub illius ministracione solius regerentur arbitrio. Nam sedolus in oracione, in ieiuniis, in misericordia pauperum incumbibat et, sicut scriptum est, reddebat quae Dei sunt Deo et quae caesaris caesari restituebat.*“

Vita Arnulfi. Cap. 5, s. 433: *„Interea igitur, vix cogentibus amicis atque parentibus, inclitam et nobilissimam a gente puellam, quia Deus sic voluit, praeclaris moribus duxit uxorem. ...*“

Vita Arnulfi. Cap. 7, s. 434: *„Cumque in his adque diversis bonis [atque ceteris plurimis virtutibus] tamquam potentissimus auriga iugiter invigilaret, forte fuit, ut urbs Metensium praesule indigeret. Tunc una vox populorum Arnulfum domesticum adque consiliarium regis dignum esse episcopum adclamavit [quia et principi acceptissimus haberetur et sacrivicolis actibus pollere nosceretur.] Ille autem lacrimans et compulsus, quia Deo ita placitum fuit, urbem at gubernandum suscepit, sicque deinceps episcopales gestans infulas, ut etiam domesticatus sollicitudine adque primatum palatii haesi nollens teneret. Mox autem tanta tamque perfecta munificencia in aelemosinis pauperum adcrevit, ut etiam de longinquis regionibus adque civitatibus, fama currente, innumera caetera pauperum ad sanctum Arnulfum pontefecem refocilanda festinaret.*“

Vita Arnulfi. Cap. 11, s. 436: *„Temporibus denique Dagoberti regis cum in palacio esset, eidem quidam lebrosus clamare coepit, victum seu etiam vestimentum deposcens...*“

Vita Arnulfi. Cap. 16, s. 438-439: *„Sed dum in his athleta Christi contra diabolum sanctissime et fortiter demigaret, conscientia tactus, ne plebs sibi a Domino credita, illo remoto, aeternae vitae pabula quiddam minus acciperet, repente coepit intenciosissime a principe flagitare, ut successorem sui praesulem daret. Mittensque epistolas per internuncios, se indignum huius operis seque peccatorem clamitans, talem elegerent pontificem, que praedicacionis verbum dignus seminaret in populum. Quibus relictis, mox Chlotharius rex non modicis repletus angoribus, ab omni se consilio destitutum quaeritans, si sanctus Arnulfus episcopus a frequentia palatii cessasset. Cui inter cetera talia mittit scripta, dicens: Nihilhominus, domne et pater, quia scripsistis per vestram epistolam, ut in loco vestro alium deberemus elegere successorem, istud nostra praesumpcio facere nullatenus praesumet. Hinc iterum inter reliqua ait: Quantum et de devocione vestra, quod pro ammonicione divina esse confidimus, vos a Domino fuisse ammonitos, gavisi recepimus, tantum iterum dolentes tractavimus, quod non obtavimus de vestro conspectu esse absentes. Immo, domne et pater, acsi qualibet devocione compulsi pro boni operis actu alicubi deliberatis expetire, nos petimus, ut nos sine pace vestra vel communione pro amore divino nullatenus relinquatis. Nam praefatus rex Chlotharius tanta eum fide et amore dilexit, ut, cum prolem*

suum Dagobertum in principatus culmine sublimasset, eidem regnum ad gubernandum et filium erudiendum in manu tradidisset. Quem ille acceptum ita altissima et profunda erudit sapientia, ut in Secambrorum natione rex nullus illi similis fuisse narraretur.“

VI. *Vzestupy a krize. Peripetie dějin Arnulfovců a Pippinovců v průběhu 7. století.*

1. *První vzestup, první pád. Grimoald.*
2. *Spojení rodů. Pippin II.*

Cíle šesté dvouhodinovky: Grimoaldův „převrat“; pronásledování; hledání spojenců; Tertra 687; majordomem dvou říší

Prameny a literatura.

Prameny: *Annales Laubiense, Leodienses et Fossenses*. MGH SS 4. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1841, s. 8-35.

Die Urkunden der Arnulfinger. Ed. **I. Heidrich**. In: [Http://www-igh.histsem.uni-bonn.de/wwwarnulphinweis.asp](http://www-igh.histsem.uni-bonn.de/wwwarnulphinweis.asp)

Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici Continuationes. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 168-193.

Liber historiae Francorum. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 238-328.

Passio Leudegarii I. In: *Passio Leudegarii episcopi et martyris Augustodunensis*. MGH SRM 5. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1910, s. 282-322.

Vita Landiberti episcopi Traiectensis vetustissima. MGH SRM 6. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1913, s. 353-384.

Vita Remacli episcopi et abbatis. MGH SRM 5. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1910, s. 88-111.

Vita sanctae Geretrudis. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 447-464.

Literatura: **Angenendt, A.**: *Willibrord im Dienste der Karolinger*. Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein 175, 1973, s. 63-113.

Bonell, H. E.: *Die Anfänge des karolingischen Hauses*. Berlin 1866.

Caspar, E.: *Pippin und das römische Kirche*. Berlin 1914.

Fischer, J.: *Der Hausmeier Ebroin*. Bonn 1954.

Fritze, W. H.: *Zur Entstehungsgeschichte des Bistums Utrecht*. Franken und Friesen 690-734. Rheinische Vierteljahresblätter 35, 1971, s. 107-151.

Hlawitschka, E.: *Zu den Grundlagen des Aufstiegs der Karolinger*. Beschäftigung mit zwei Büchern von Matthias Werner. Rheinische Vierteljahresblätter 49, 1985, s. 1-61.

Krusch, B.: *Der Staatsstreich des fränkischen Hausmeiers Grimoald I*. In: *Historische Aufsätze Karl Zeumer zum 60. Geburtstag dargebracht*. 1910, s. 411-438.

Semmler, J.: *Spätmerowingische Herrscher: Theuderich III. und Dagobert II*. DA 55, 1999, s. 1-28.

Schröer, N.: *Die Annales S. Amandi und ihre Verwandten*. Untersuchungen zu einer Gruppe karolingischer Annalen des 8. und frühen 9. Jahrhunderts (= Göppinger akademische Beiträge 85). 1975.

Weidemann, M.: *Zur Chronologie der Merowinger im 7. und 8. Jahrhundert*. Francia 25, 1998, s. 177-230.

Werner, M.: *Adelsfamilien im Umkreis der frühen Karolinger* (= VuF 28). Sigmaringen 1982.

Ukázky: **Vita sanctae Geretrudis.** Cap. 6, s. 460: „Contigit autem ex odio paterno, ut reges, reginae, etiam sacerdotes per invidiam diabuli illam de suo loco primum per suasionem, postmodum vellent per vim trahere, et res Dei, quibus benedicta puella praeerat, iniquiter possiderent.“

Vita Landiberti vetustissima. Cap. 7, s. 361: „Post septem annis expletis depositus est Pharamundus de sede pontificale et eiectus de provintia Treiectinse. Tunc agmina clericorum et vulgus populorum una pariter vocem ingentem postolabant Deum, ut pastorem eorum domno Landiberto recepturi essent. In illo tempore erat princeps Pippinus super plurimas regionis et civitatis sitas Eoruppe. Audita opera beatissimi viri, sub unius diei articulo iussit eum cum magna honore ad propriam sedem revocare. Et iam longum est aenarrare, quanta exultatio in universo populo adfuit, quante laudes et hymni in adventum eius tripudiatim sallebant sacerdotes cum levitis, monachorum agmina et universi cleri, laudem Christi voceferantes, advene et peregrini, inopes et pauperes, viduae cum pupillis, per orbis letantes. Ita omnis terra letabatur, quasi unum ex apostolis Christi suscepissent.“

Vita Anstrudis. Cap. 16, s. 73: „Temporibus principis Pippini Madelgarius, qui tunc Laudunice urbis pontifex esse videbatur, vana cupiditate deceptus, voluit cenobium beatae Anstrudis sibi usurpare. Quod Dei famula, nullatenus adquiescens voluntati presulis, prudenter contradicebat, ita ut fieret inter eos grandis altercatio. Virgo autem Domini frequentiam contentionis ferre non valens, per Vulfoldum consanguineum suum cupiditatem aepiscopi Pippino sapienter mandavit. Pippinus autem legationem sacratissimae virginis honorificae suscipiens, statim filium suum Grimoldum Laudunum devote direxit, precipiens cum omni diligentia, ut deinceps Madelgarius aepiscopus nichil inquietudinis inferret Deo dilectae virgini. Non est itaque mirandum, si a Deo tam cito de tribulationibus suis erepta est, quae in isto seculo proprias voluntates et curas carnis relinquens, solo desiderio videndi Deum repleta est.“

Vita Erminonis II. Cap. 2, s. 463: Pippin mstí + otce a osvobožuje Franky od Theuderichovy tyranie.

Die Urkunden der Arnulfinger, č. 1 (okolo 650, opis 714 August 1): „Domino sancto et in Christo patri Rimagilo^a episcopo vel omni congregationi monasterio^b Malmundario^c seu Stabelau^d consistentium. Grimoaldus^e recogitans molem peccaminum meorum qualiter veniam optinere^f merear, dono vobis donatumque esse volo pro compendiis ipsorum servorum Dei qui in ipsa monasteria conversare videntur loco cognominante Germiniaci in pago Remensi, quem dominus gloriosus Sigibertus rex nobis^g concessit. Ipsam villam Germiniaci cum omni integritate sua, domos, aedificiis, mancipiis, acolabus, pecuniis, campis, aquis cum omni soliditate, appendiciis^h, id estⁱ duos molendinos^j in Supia^k, cum area et terra, vinea una in Beterio, et alia appendit^l quae dicitur Terune iuxta fluviolum Axina quem de Godetrude^m dato pretio comparaviⁿ domos^o, mancipiis, campis, pratis vineis, aquis^p aquarumve decursibus cum^q omni integritate ad se pertinente concedo vobis a die presente perpetualiter, ut ipsam villam Germiniaci vel^r appendiciis suis superius cognominatis teneatis, possideatis, vel quicquid^s inde facere volueritis, liberam et firmissimam habeatis potestatem. Et si sane quod fieri non credo^t aliquis de heredibus meis vel aliqua opposita persona contra hanc firmationem de parva munuscula quae in ara summi Dei omnipotentis^u offerre non dubito venire^v temptaverit^w, inferat in sacro fisco auri libram .I.^x argenti pondera V^y et nihilominus facta mea irrumpere non valeat. Facta exemplaria sub die kalendis augusti, anno III^f regni domini nostri Dagoberti regis.“

Liber Historiae Francorum. Cap 43, s. 316: „Decedente vero tempore, defuncto Sighiberto rege, Grimoaldus filium eius parvolum nomine Daygobertum totundit Didonemque Pectavensem urbis episcopum in Scotia peregrinandum eum direxit, filium suum in regno constituens. Franci itaque hoc valde indignantes, Grimoaldo insidias preparant, eumque exementes, ad condempnandum rege Francorum Chlodoveo deferunt. In Parisius civitate in carcere mancipatus, vinculorum cruciatu constrictus, ut erat morte dignus, quod in domino suo exercuit, ipsius mors valido cruciatu finivit.“

VII. *Majordom bez krále*. Karel Martell.

1. *Dědic?* Karel a Plektrudis, Karel a velmoži.
2. *Renovatio regni Francorum*.
3. Majordomem bez krále.

Cíle sedmé dvouhodinovky: krize karlovskeho panství a její překonání; Karel upevňuje vládu nad okrajovými oblastmi; Karel jako vítěz nad Araby.

Prameny a literatura.

Prameny: *Annales s. Amandi, Tiliani, Laubacenses et Petaviani*. MGH SS 1. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1826, s. 1-18.

Annales Laubienses, Leodienses et Fossenses. MGH SS 4. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1841, s. 8-35.

Annales Laureshamenses, Alamanici, Guelferbytani et Nazariani. MGH SS 1. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1826, s. 19-60.

Die Urkunden der Arnulfinger. Ed. **I. Heidrich**. In: [Http://www-igh.histsem.uni-bonn.de/wwwarnulphinweis.asp](http://www-igh.histsem.uni-bonn.de/wwwarnulphinweis.asp)

Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici Continuationes. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 168-193.

Liber historiae Francorum. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch**. Hannover 1888, s. 215-328.

Literatura: **Breysig, T.:** *Jahrbücher des fränkischen Reiches 714-741*. Die Zeit Karl Martells. Leipzig 1869.

Hannig, J.: *Pauperiores vassi de infra palatio?* Zur Entstehung der karolingischen Königsbotenorganisation. *MIÖG* 91, 1983, s. 309-374.

Haselbach, I.: *Aufstieg und Herrschaft der Karlinger in der Darstellung der sog. Annales Mettenses priores*. Ein Beitrag zur Geschichte der politischen Ideen im Reiche Karls des Grossen. (= *Hist. Studien* 412). 1970.

Hlawitschka, E.: *Karl Martell, das Römische Konsulat und der Römische Senat*. Zur Interpretation von Fredegarii continuatio cap. 22. In: *Die Stadt in der europäischen Geschichte*. Festschrift Edith Ennen. Hrsg. von **W. Besch**. 1972, 74-90.

Karl Kartell in seiner Zeit. Hrsg. von **J. Jarnut-M. Becher-W. Reinsch** (= Beihefte der *Francia* 37). Sigmaringen 1994.

Jäschke, K.-U.: *Die Gründungszeit der mitteldeutschen Bistümer und das Jahr des Concilium Germanicum*. In: *Festschrift für Walter Schlesinger*. Hrsg. von **H. Beumann**. Köln 1973, s. 71-136.

Joch, W.: *Legitimität und Integration*. Untersuchungen zu den Anfängen Karl Martells (= *Historische Studien* 456). Husum 1998.

Nonn, U.: *Vom Maior Domus zum Rex*. Die Auffassung von Karl Martell's Stellung im Spiegel der Titulatur. *Rheinische Vierteljahresblätter* 37, 1973, s. 107-116.

Semmler, J.: *Zur pippinidisch-karolingischen Sukzessionskrise 714-723*. *DA* 33, 1977, s. 1-36.

Schüssler, H. J.: *Die fränkische Reichsteilung von Vieux-Poitiers 742*. *Francia* 13, 1985, s. 47-111.

Ukázky: **Vita Erminonis**. Cap. 6, s. 465-466: „*Quem nonnulli ferunt habuisse spiritum prophetiae, sicut narrare solet vir vitae venerabilis Fladbertus nomine, discipulus illius, testis valde idoneus. Porro quae narro, eo referente, cognovi. Nam cum Ragenfridus committeret bellum adversus Carolum, eodem namque die, priusquam invicem pugnarentur, vir Domini Ermino post matutinas laudes, fratribus quiescentibus, ipse secundum consuetudinem solus in oratorio remanens psallebat. Cumque diu decantaret, sopor inruit in eum in tantum, ut pene stare non posset. Repugnante autem illo hac reluctantem, vox facta est ter ad eum, dicens: 'Caroli est victoria'. At ille, surgentibus fratribus congregatisque in unum, narravit eis, quod sibi dictum erat. Ac ita postea probavit eventus, quia, fugato Ragenfrido exercituque illius vulnerato fere usque ad internationem, Carolus universum regnum Francorum redegit in suam potestatem, sicut dictum fuerat sancto Erminoni episcopo.*“

Die Urkunden der Arnulfinger, č. 11 (okolo 723): „*Dominis^a sanctis et apostolicis in Christo patribus episcopis ducibus comitibus vicariis, domesticis vel^b omnibus agentibus iunioribus nostris seu missis^c discurrentibus^d et amicis nostris inluster^e vir Carlus^f maior domus, bene cupiens vester. Cognoscatis, qualiter apostolicus vir in Christo pater Bonifatius^g episcopus^h ad nos venit et nobis suggessit, quod sub nostro mundeburdioⁱ vel defensione eum recipere deberemus. Quod ita nos gratante^j animo hoc^k fecisse cognoscite. Proinde^l nos taliter visi^m [fuius litteram nostram ei concessisse et hanc litteram]ⁿ fecimus ei manu nostra roboratam dare, ut ubicumque, ubi et ubi, ambulare videtur, cum nostro^o amore vel sub nostro mundeburdio^p et defensione^q quietus vel conservatus esse debeat, in ea ratione ut iustitiam reddat et similiter iustitiam accipiat^r. Et si aliqua causatio vel necessitas ei advenerit, que^s per legem definiri non potuerit^t, usque ante nos quietus vel conservatus esse debeat, quot^u ipse quam qui per ipsum sperare videntur, ut ei nullus ullam contrarietatem vel damnationem^v adversus eum facere non^w debeat, nisi ut omni tempore sub nostro mundeburdio^x vel defensione quietus vel conservatus^y residere debeat. Et ut certius credatur, manu propria subter firmavi^z et de anulo nostro subter sigillavimus^{aa}.*“

VIII. *Memoria Karolingorum - gloria Karolingorum.*

1. *Princeps Francorum vir inluster.*
2. *Minister Dei. Stablo Malmédy a St. Denis.*
3. *Historia Karolingorum. Annales Mettenses, Gesta Francorum.*

Cíle osmé dvouhodinovky: prezentace Karlovců.

Prameny a literatura.

Prameny: *Annales Mettenses priores.* MGH SRG [10]. Ed. **B. Simson.** Hannover 1905.
Chronicarum quae dicuntur Fredegarii scholastici Continuationes. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch.** Hannover 1888, s. 168-193.
Liber Historiae Francorum. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch.** Hannover 1888, s. 215-328.
Pauli Diaconi Historia Langobardorum. MGH SRL 1. Ed. **G. Waitz.** Hannover 1878, s. 12-187.
Vita Arnulfi episcopi Mettensis. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch.** Hannover 1888, s. 432-446.
Vita Germani abbatis Grandivallensis auctore Boboleno presbytero. MGH SRM 5. Ed. **B. Krusch.** Hannover 1910, s. 25-40.
Vita Remacli episcopi et abbatis. MGH SRM 5. Ed. **B. Krusch.** Hannover 1910, s. 88-111.
Vita sanctae Geretrudis. MGH SRM 2. Ed. **B. Krusch.** Hannover 1888, s. 447-464.

Literatura: **Ewig, E.:** *Die fränkische Königskataloge und de Aufstieg der Karolinger.* DA 51, 1995, s. 1-28.

Heidrich, I.: *Titulatur und Urkunden der Arnulfingischen Hausmeier.* AfD 11/12, 1965/66, s. 71-279.

Merta, B.: *Politische Theorie in den Königsurkunden Pippins I.* MIÖG 100, 1992, s. 117-131.

Wolfram, H.: *Intitulatio I. Lateinische Königs- und Fürstentitel bis zum Ende des achten Jahrhunderts (= MIÖG Erg. Bd. 21).* Wien-Köln-Graz 1967.

Ukázky: **Vita Remacli.** Cap. 4, s. 106: „*Interim dum in hoc tenore propositi accinctus fide, spe munitus, caritate fundatus perseverat, contigit, Deo favente, iubere piis principibus regni Francorum Sigeberto regi et Grimoaldo duci ex voluntate Dei et consilio optimatum suorum, ut construerentur infra forestem monasteria sita in pago qui Ardoinna dicitur, cognominata Malmundarium seu Stabulaus, in quibus commanerent religiosi monachi, qui spiritaliter inibi Christo famularentur et pro statu totius regni et regis salute vel filiorum sive curam regni exercentium omnipotentem Dominum exorarent. Tunc coeperunt aedificari attentius, et ut assolet in tali opere, virtus divina subsecuta est, prosperoque successu velociter adimpleta sunt. Cumque adesset tempus, ut aecclesiae nova materia ornatae dedicarentur, mittens praefatus rex ad beatum Remaglum episcopum, quia alterum eorum, id est Stabulaus, ad eius pertinebat diocesim; alterum vero, id est Malmundarium, quia ad metropolim respiciebat, cum consensu Chuneberti, qui erat metropolitanus Agripinae, evocavit eum, ut, sicut conveniebat, eius ministerio eas dedicaret. Quod sanctissimus ilico obaudiens, cum magna diligentia explevit opus sibi iniunctum, quod eius dudum dispositione fuerat actum, quia, cum esset regi et primis palatii propter maximam sanctitatem vicinus ac amatus, nihil praecipuum absque eius consultu fiebat. Unde actum est, quia tam carus eis habebatur, ut, missarum peractis sollempniis, traderet ei praedicta loca iam dictus maior domus Grimoaldus, sua ditione cuncta ordinari et monasticae vitae instituta illic servari.*“

Die Arnulfungerurkunden, č. 2 (villa Nielsio 20. únor, 687): „*Proinde ego iterum Pipinus et uxor mea nomine Plectrudis cogitantes de salute nostra ut a Domino pro parvis^a magna et celestia pro terrenis*

recipere possemus, donavimus pro remedio anime nostre seu pro eterna requie acquirenda ac solide tradidimus ad basilicam sanctorum apostolorum iuxta urbem Mettis^b constructam ubi dominus et avus noster Arnulphus in corpore requiescit, villam proprietatis nostre^c vocabulo ut supradictum est Nugaredum^d, sitam in pago Wabrinse, mansum videlicet indominicatum cum omnibus adiacentiis ad se pertinentibus, tam in edificiis quam in campis, pratis, silvis, cultis et incultis, mancipiis utriusque sexus ibi commanentibus vel quicquid in memorata villa hactenus visus sum possedisse totum et ad integrum, ut a die presenti et deinceps universa ad locum sanctum supra nominatum sub potestate servorum Dei qui ibidem vel sunt vel futuri sunt ubi ad presens videtur preesse venerabilis vir Romulus abbas deveniant et de nostro iure in eorum perpetualiter transeant hereditatem quo videlicet eisdem servis Dei pro nobis seu progenie nostra propensius intercedentibus ad presentis vite tramitem feliciter dirigente Domino percurrere et eterne glorie postmodum participes valeamus existere. Quod si quidpiam de heredibus nostris seu quelibet alia persona vel potestas contra hanc donationem nostram venire aut aliquatenus infringere temptaverit in primis iram et ultionem Dei et sanctorum eius^e incurrat, et quod repetit non valeat evindicare. Actum in villa Nielsio publice sub die .X. kl. marcii. Anno .XIIo. regni domini nostri Theoderici regis.“

Č. 4 (Gaimundas 13. květen 706): „Ego in Dei nomine illuster vir Pippinus filius Ansgisili quondam, necnon et illustris matrona mea Plectrudis filia Huogoberti quondam, ...“

Č. 9 (villa Fidiacus 23. únor 723): „In Dei nomine Karolus“

Č. 12 (villa Herstal 1. leden 723): „Ego^a in Dei nomine illuster vir Karolus maiorum^b domus filius Pippini quondam, ...“

Č. 15 (villa Wasseiges 6. červenec 746 nebo 747): „...pro anime nostre vel Anglino, ut melius eis delectet^p pro nos^p vel stabilitate regni nostri Domini misericordiam attentius deprecare...“

Přehled listin podle příjemců a dochování podle „Die Arnulfingerurkunden“:

Bonifatius.

9.

Schutzbrief überliefert in Sammlung der Bonifatiusbriefe

Cambrai. - Kirche St. Peter und fratres oratorii.

Fälschung 27.

Chèvremont. - Kloster.

dep. 45.

Echternach. - Kloster.

4. 5. 6. 7. 9. dep. 74. Fälschungen 31. 35

4. monasterium nostrum in loco Epternaco, in honore sancte Trinitatis et apostolorum Petri et Pauli et sancti Iohannis Baptiste. - Willibrordus episcopus.

5. Willibrordus episcopus de monasterio Epternaco.

6. Willibrordus episcopus. oratorium et cellula in honore Salvatoris et sanctorum Petri et Pauli vel ceterorum apostolorum et reliquiis sanctorum mansionile Suestra.

7. *zweifach in unterschiedlicher Form im Liber aureus.* monasterium Epternacum quod est constructum in honore sanctorum apostolorum Petri et Pauli. Willibrordus episcopus (*in der zweiten Fassung* custos).

9. *zweifach in unterschiedlicher Form im Liber aureus.* ecclesia sancti Petri et sancti Pauli cum sociis eorum.

Flavigny. - Kloster.

24.

24. congregatio S. Petri et S. Praeiecti Flaviniacensis monasterii, Gayroinus (Abt).

Fulda. - Kloster.

dep. 57 (falsch), 79, 80 (falsch), 81 (falsch)

Honau b. Strassburg. - Kloster.

19. 20.

19. Dubanus episcopus. monasterium Hohenaugie, in honore sancti Michaelis.

20. episcopus Dubanus abbas. monasterium in Hohenaugia, in honore sancti Michaelis.

Lobbes. - Kloster

Fälschung 26. 28. dep. 82 (echt).

Mâcon. - Bischofskirche

17.

17. Bischofskirche St. Vicentius, Bischof Domnolus.

Marseille. - Kloster St. Victor

dep. 66.

Metz. - Kloster St. Arnulf

2. 8. Die Fälschungen 29. 30. 31. dep. 58.

2. basilica sanctorum apostolorum iuxta urbem Mettis constructa ubi dominus et avus noster Arnulphus in corpore requiescit. Abt Romulus.

8. basilica sanctorum apostolorum foris murum Mettis civitate constructa, ubi avus noster domnus Arnulfus in corpore requiescit. Abt Liutbertus.

29. ecclesia sancti Arnulphi vel sanctorum apostolorum Johannis et Jacobi.

ms. Clervaux 107 (C) und neuzeitliche Abschriften BN.

30. Abt Liutbert. monasterium iuxta civitatem Mettensem ad sanctos apostolos.

31. Adresse wie Nr. 29 (Vorlage).

Reichenau. - Kloster.

Fälschungen: 33. 34.

Reims. - **Bischofskirche**

dep. 37, 39

Reims. - **Frauenkloster S. Mariae et Petri**

dep. 47

Rutten und Litemala subteriore. - basilicae St. Peter und St. Martin, mit zugehörigen Xenodochien

dep. 36, 38, 43.

St. Gallen. - Kloster.

dep. 87, 90.

St. Denis. - Kloster

14. 18. 21. 22 (Or.). 23 (Or.). dep. 59. 60. 61. 68.

14. basilica Sancti Dionysii.

Doublet (1625),

18. Abt Amalbertus. Vogt Hrodgarius

21. monasterium. Abt Fulrad.

22. monasterium. Abt Fulrad.

23. monasterium peculiaris patronis nostri sancti Diunisii. Abt Fulrad.

St. Hubert. - Kloster.

Fälschungen: 25. dep. 88.

St. Wandrille (und Fleury). - Kloster.

dep. 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55 . Bischof und Abt Bainus

dep. 69, 75, 76. Abt Benignus

dep. 70. Abt Lando
dep. 77, 90 Abt Wando

Soissons. - Kloster St. Médard.
dep. 83.

Stavelot/Malmedy. - Kloster.

1. 10. 15. 16. dep. 40 *erwähnt in 16.*

1. congregatio Malmundario seu Stabelau, Rimagilus episcopus.

10. monasterium Sancti Petri in Stabulaus et Malmundario, Rabangarius episcopus.

15. monasterium Stabulaus seu Malmundario constructas in honore patroni nostri sancti Petri et sancti Pauli seu et sancti Martini vel ceterorum martirum, Anglinus abbas.

16. monasteria Stabulaus et Malmundarias, Anglinus abba.

Trier. - Bischofskirche

dep. 67.

- Kloster St. Maximin

dep. 67.

- Milo Bischof von Trier

dep. 67, 89.

Utrecht. - Kloster aus dem die Bischofskirche hervorgeht

12. 13. dep. 44, 78.

12. - monasterium infra muros Traiecto castro, dem Vuillibrordus archiepiscopus als custos vorsteht

13. - basilica que est constructa in honore salvatoris domni nostri Jesu Christi, et beate Marie genitricis Dei, sed et beatorum apostolorum Petri et Pauli omniumque apostolorum, sanctique Johannis baptiste, vel ceterorum sanctorum. Vuillibrordus episcopus.

Verdun. - **Kloster St. Vanne**

3. dep. 41 *erwähnt in 3.*

3. ecclesia sancto Vidono, für diese handelnd B Armonius von Verdun und Archidiakon Anglebertus.

Verdun. - **Bischofskirche**

dep. 62, 63.

Bischof Peppo

Würzburg. - Bischofskirche.

dep. 84, 85, 86.

VI. Poslední krok. Pippin III.

1. *Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon* IV. 52. MGH SRG N. S. 9. Ed. **R. Holtzmann**. Berlin 1935, s. 190: „Num“, inquit, „curru tuo quartam deesse non sentis rotam? Sic interrupta est electio, ...“
2. *Kde nalézt čtvrté kolo? Poselstvo do Říma.*
3. *Soissons 751.*

Cíle deváté dvouhodinovky: historická tradice a skutečnost; konstitutivní prvky karlovskeho království.

Prameny a literatura.

Prameny: *Annales Laubienses, Leodienses et Fossenses*. MGH SS 4. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1841, s. 8-35.

Annales Lauershamenses, Alamanici, Guelferbytani et Nazariani. MGH SS 1. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1826, s. 19-60.

Annales regni Francorum. MGH SRG [6]. Ed. **F. Kurze**. Hannover 1895.

Annales S. Amandi, Tiliari, Laubacenses et Petaviani. MGH SS 1. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1826, s. 1-18

Annales Mettenses priores. MGH SRG [10]. Ed. **B. Simson**. Hannover-Leipzig 1905.

Die Briefe des hl. Bonifatius und Lullus. MGH EE Sel. 1. Ed. **M. Tangl**. Berlin 1916.

Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karl des Großen. MGH Diplomata Karolinorum 1. Ed. **E. Mühlbacher**. Hannover 1906.

Erchanberti Breviarium regum Francorum. MGH SS 2. Ed. **G. H. Pertz**. Hannover 1829, s. 327-330.

Nota de unctione Pippini. MGH SS 15. 1. Ed. **O. Holder-Egger**. Hannover 1887.

Vitae Ursuari et Erminonis episcopum et abbatum Lobbiensium auctore Ansone. MGH SRM 6. Ed. **W. Levison**. Hannover 1913, s. 444-470.

Vitae S. Bonifatii archiepiscopi Moguntini. MGH SRG [57]. Ed. **W. Levison**. Hannover-Leipzig 1905, s. 1-58.

Literatura: **Affeldt, W.**: *Untersuchungen zur Königserhebung Pippins*. Das Papsttum und die Begründung des karolingischen Königtums im Jahre 751. Frühmittelalterliche Studien 14 (1980), s. 95 – 187.

Becher, M.: *Drogo und die Königserhebung Pippins*. Frühmittelalterliche Studien 23 (1989), s. 131-153.

Heidrich, I.: *Synode und Hoftag in Düren 747*. DA 50, 1994, s. 415-440.

Semmler, J.: *Der Dynastiewechsel von 751 und die fränkische Königssalbung*. 2003

Wolf, G.: *Fränkisch-byzantinische Gesandtschaften vom 5. bis 8. Jahrhundert und die Rolle des Papsttums im 8. Jahrhundert*. AfD 37, 1999, s. 1-

Wolf, G.: *Grifos Erbe, die Einsetzung König Childerichs III. und der Kampf um die Macht – zugleich Bemerkungen zur karolingischen „Hofhistoriographie“*. AfD 38, 1992, s. 1-

Ukázky: **Vita Erminonis**. Cap. 9, s. 468-469: „Iterum fore haud arbitror tacendum, quod Dominus revelare dignatus est illi de Pippino, filio Caroli, cum nasceretur. Itaque, nato puero, contigit, venisse a Carolo quendam hominem ad monasterium plurime dictum locutumque fuisse cum homine Dei Erminone. Cumque diu loquerentur, subiungens inquit: 'Natus est filius Caroli'. At ille sollicitus de nomine pueri ait: 'Quomodo vocatur nomen eius?' Et ille: 'Pippinus', inquit, 'est nomen eius'. Regrediente autem illo, sanctus Ermino ait suis familiaribus: 'Iste, inquam, puer habiturus est regnum Francorum solide in tantum, ut nullus de progeniae illius ante eum tam solide tenuisse dinoscatur'. Et ita demum cernimus nos sublimatum eum in universo Francorum regno, sicut sanctus Ermino praedixit fore fiendum.“

Annales quae dicuntur Einhardi, s. 9-11: „DCCXLVIII. Burchardus Wirzburgensis episcopus et Folradus presbyter capellanus missi sunt Romam ad Zachariam papam, ut consulerent pontificem de causa regum, qui illo tempore fuerunt in Francia, qui nomen tantum regis, sed nullam potestatem regiam habuerunt; per quos praedictus pontifex mandavit, melius esse illum vocari regem, apud quem summa potestatis consisteret; dataque auctoritate sua iussit Pippinum regem constitui.

DCCL. Hoc anno secundum Romani pontificis sanctionem Pippinus rex Francorum appellatus est et ad huius dignitatem honoris unctus sacra unctione manu sanctae memoriae Bonifatii archiepiscopi et martyris et more Francorum elevatus in solium regni in civitate Suessona.

Hildericus vero, qui falso regis nomine fungebatur, tonso capite in monasterium missus est.

Ibid., s. 13: „DCCLIII. Stephanus papa, postquam a rege Pippino ecclesiae Romanae defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra unctione ad regiae dignitatis honorem consecravit et cum eo duos filios eius Karlum et Carlomannum; mansitque hiberno tempore in Francia.“

Annales regni Francorum, s. 8-10: „DCCXLVIII. Burghardus Wirzburgensis episcopus et Folradus capellanus missi fuerunt ad Zachariam papam, interrogando de regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regalem potestatem, si bene fuisset an non.

Et Zacharias papa mandavit Pippino, ut melius esset illum regem vocari, qui potestatem haberet, quam illum, qui sine regali potestate manebat; ut non conturbaretur ordo, per auctoritatem apostolicam iussit Pippinum regem fieri.

DCCL. Pippinus secundum morem Francorum electus est ad regem et unctus per manum sanctae memoriae Bonifacii archiepiscopi et elevatus a Francis in regno in Suessionis civitate (C2: in monasterio sancti Medardi quod situm est in Suessionis civitate).

Hildericus vero, qui false rex vocabatur, tonsoratus est et in (C3: Sithiu) monasterium missus.

(C3: Pippinus monente sancto Bonifatio quibusdam episcopatibus vel medietates vel tertias rerum [reddidit], promittens in postmodum omnia restituere.)“

Ibid., s. 12: „DCCLIII. Supradictus apostolicus Stephanus confirmavit Pippinum unctione sancta in regem et cum eo inunxit duos filios eius, domnum Carolum et Carlomannum, in regibus (C3: anno Domini DCCLIII. VI. Kal. Augusti).“

Fredegarii Scholastici Continuatio. Cap. 33., s. 182: „Quo tempore una cum consilio et consensu omnium Francorum missa relatione ad sede apostolica, auctoritate praecepta, praecelsus Pippinus electione totius Francorum in sedem regni cum consecratione episcoporum et subiectione principum una cum regina Bertradane, ut antiquitus ordo deposcit, sublimatur in regno.“

Nota de unctione Pippini auctore monacho sancti Dyonisii, s. 1:

Annales Mettenses priores, s. 7: „...nobilissimus et cognatus sanguis Francorum sub incerto belli impetu funderi...“ (Bitva u Tertry ; podobně při líčení bitvy u Vincy na s. 23-25)

Die Briefe des hl. Bonifatius und Lullus. MGH EE Sel. 1, s. 122-125 z 31. 5. 745: Papež Zachariáš m. j. Bonifáce informuje o konání synody v říši!

Ibidem, č. 63, s. 129-130: „nos quidem patrocinated auxiliium in palatio Francorum querentes a talium corporali communione abstinere et segregare nos iuxta preceptum canonum non possumus; ....“ Rovněž upozorňuje, že „sine patrocinio principis Francorum nec populum ecclesiae regere nec presbyteros vel clericos, monachos vel ancillas Dei defendere possum ...“

Ibidem, č. 79, s. 171-172: Bonifác je dotazován na své „politické“ postoje.

Ibidem, č. 93, s. 212-214: Bonifác prosí opata Fulrada, aby se přimluvil za zvolení jeho žáka Lulla mohučským arcibiskupem.

Vita S. Bonifatii archiepiscopi Moguntini. Cap. 8, s. 44: „Cum vero Pippinus, Domino donante, regale Franchorum, felix supradicti germani successor, regnum suscepit, et iam aliquantulum sedante populorum perturbatione, in regem sublevatus est, coepit anxius vota Domini devota persolvere et synodalia confestim recuperare instituta ac canonica a germano suo iuxta exortationem sancti Bonifati archiepiscopi fideliter inchoata instaurare ...“

Einhardi Vita Caroli Magni. Cap. 1, s. 3: „quocumque eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis et bubulco rustico more agente trahebatur“

Vulgata 2. Sam., s. 2, v. 4: „... veneruntque viri Iuda et unxerunt ibi David ut regnaret super domum Iuda ...“

2. Král., s. 11, v. 12: „produxitque filium regis et posuit super eum diadema et testimonium feceruntque eum regem et unxerunt et plaudentes manu dixerunt vivat rex ...“

2. Král., s. 23, v. 30: „... tulitque populus terrae Ioahaz filium Iosiae et unxerunt eum et constituerunt eum regem pro patre suo ...“

1. Kron., s. 29, v. 21-24: „... universo ritu abundantissime in omnem Israhel 22 et comederunt et biberunt coram Domino in die illo cum grandi laetitia et unxerunt secundo Salomonem filium David unxerunt autem Domino in principem et Sadoc in pontificem 23 seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo et cunctis placuit et paruit illi omnis Israhel 24 sed et universi principes et potentes et cuncti filii regis David dederunt manum et subiecti fuerunt Salomoni regi ...“

Lex Salica. Prolog: „Gens Francorum inclita, auctore Deo condita, fortis in arma, firma pace fetera, profunda in consilio, corpora nubilis, incolonna candore, furma egregia. Audax, velux et asper, ad catholicam fidem conversa et munus ab heresa. ... Vivat qui Francus deligit Christus, eorum regnum custodiat, rectores eorundem lumen sui gratiam repleat, exercitus pergat, fidem munimenta tribuat, paces gaudia et felicisitem tempora dominancium Dominus Iesus pietatem concedat.“

Erchanberti Breviarium regum Francorum, s. 328: „... Cotefredus dux Alamannorum caeterique circumquaque duces noluerunt obtemperare ducibus Franchorum, eo quod non potuerint regibus Meroveis servire, sicuti antea soliti erant;...“